

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

ה היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

(ה) ועל מקראיה הקראתי בתוכה : עון יומם ועשן . להניין מן עובדי כוכבים ומזלות : כי על כל כבוד האמור להם תהא החופה שאחוסף שכינתי עליהם ושבע חופו' יש כאן עון ועשן כונה אש לכבד חופ' שכינה : (ו) וסבה תהיה לכל וגו' מחרב . להניין מלהט יוס הנא שנאמר ברשעי' וליהט אותם היום הנא (מלאכיג') שהקב"ה מולי' חמ' מנרתק' ומקדרה עליהם : ולמחסה . ל'ביסוי' ולמסתור . להסתר כה : מזרם . אש המתלקפת מנהר דינור על הרשעים כגיהנם שנאמר על ראש רשעים יחיל (ירמיה כ"ג) במס' תגיגה : וממטר-מטר היורד על הרשעים בענין שנאמר ימטר על רשעים פחים (תהלים י"ח) :

ה (א) אשירה נא ליד ידי . הנביא אומר אשירה נא ליד ידי תחת ידי ובמקומו ובשליחותו כמו ה' ילחם לכם (שמות י"ד) בשבילכם : שירת דודי . היא זו אשר שר בשביל כרמו על עסקי כרמו כמו וישאלו אנשי המקו' לאשתו (בראשי' כ"ז) : כרם היה ליד ידי בקרן בן שמן . בזוית העושה פירות שמנים כשאן טוב : בן שמן . זוית ראוי לשאן לזמים לעשות שמן כמו בן מות (שמואל ב' ב') ראוי למות ודוגמא זו היא ובסוף הענין יפרשנה : (ב) ויעזקהו . סייגו וגדרו סביב מוקף כמין טבעת דמתרגמין עיוק' : ויסקלהו . הוכיח אנבים מתוכו הרעים לגפנים כמו סקלו מאבן (לקמן ס"ב) : ויעשהו שורק . הם זמורות היפות לנטיעה משאר זמורות : ויבן מגדל בתוכו . גת לעבור ענבים : וגם יקב חלב בו . הבור שלפני הגת לקבל היין וכן כל יקב שנמקרא לשון בור הוא וכן עד יקבי השלך (זכריה י"ד) תרגם יונתן עד שיחיא דמלבא הוא עומק אוקיינוס ולכן נוסף בו כאן לשון חליב' כמו ובורות חלובים (דברים ו') : ויקו לעשות ענבים . ויקו יד ידי לעשות לו הכרם הזה ענבים ויעש לו באושים דומים לענבים וקורין אותם לנברוויש"ש בלע"ז :

(ה) וברא יהוה על כל-מכון

הר-ציון

ועל-מקראיה

ענן ויומם ועשן

ונגה אש להבה לילה

כי על-כל-כבוד חפה :

(ו) וסכה תהיה לצל-יומם מחרב

ולמחסה ולמסתור

מזרם וממטר :

ה

(א) אשירה נא ליד ידי

שירת דודי לכרמו

כרם היה ליד ידי

בקרו בן-שמן :

(ב) ויעזקהו ויסקלהו ויעשהו שורק

ויבן מגדל בתוכו

וגם יקב חלב בו

ויקו לעשות ענבים

ויעש באושים :

ועתה

ועתה

כמו בן מות (שמואל ב' ב') ראוי למות ודוגמא זו היא ובסוף הענין יפרשנה : (ב) ויעזקהו . סייגו וגדרו סביב מוקף כמין טבעת דמתרגמין עיוק' : ויסקלהו . הוכיח אנבים מתוכו הרעים לגפנים כמו סקלו מאבן (לקמן ס"ב) : ויעשהו שורק . הם זמורות היפות לנטיעה משאר זמורות : ויבן מגדל בתוכו . גת לעבור ענבים : וגם יקב חלב בו . הבור שלפני הגת לקבל היין וכן כל יקב שנמקרא לשון בור הוא וכן עד יקבי השלך (זכריה י"ד) תרגם יונתן עד שיחיא דמלבא הוא עומק אוקיינוס ולכן נוסף בו כאן לשון חליב' כמו ובורות חלובים (דברים ו') : ויקו לעשות ענבים . ויקו יד ידי לעשות לו הכרם הזה ענבים ויעש לו באושים דומים לענבים וקורין אותם לנברוויש"ש בלע"ז :

ב א ו ר

(ה) וברא , אחרי שזכר כי כל העדה בלם קדושים תהיה , וגם את בנות ציון יטהר ה' מעמאחן , אמר כי מעתה תשוב גם שכינתו לציון וכבוד ה' עליה יורם , ותאר את כבוד ה' בעמוד ענן יומם ואש להבה לילה , כמראה הנראה אליהם ביום עלותם מא"ץ מלכים להנחותם הדרך , וגם במעמד הנבחר כשה

(ה) אונד עם שאַפֿפֿט דער עוויגע איבער דיאגאַנצע פֿעסטע דעם בערגעם ציון, אונד איבער איהרע פֿערזאַממלונגספּלאַטצע, איין געוואַלק אַם טאַגע, אונד רויך אונד שיין פֿלאַממענדען פֿייערס בייא נאַכט, דען אַב אַללעם העררליכען אויט איינע דעקקע, (ו) אונד איינע היטטע ווירד זיין צום שאַטטען, אַם טאַגע פֿאַר דער היטצע, אונד צו שוטץ אונד שירם פֿאַר אינגעווייטער אונד פֿאַר רעגען.

הענן את ההר ומרא' כבוד ה' כאל איכלת (שמות כ"ד י"ז), וכן על המשכן שכן הענן יומם ואש תהי' לילה בו (שם מ' ל"ח) וכן יהיה עתה גם על מכון הר ציון, והוא מקדש ה' שהיה נכון בראש ההר. ועל מקראיה, לא לבד על המקדש כי אס גם בכל המקומות אשר יתאספו העם לכל דבר קדוש' יראה כבוד ה', והוא משל"על דבקות השגתו ב"ה בהם, וכענין בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך (שמות כ' כ"א). כי על כל כבוד, לדעתי שעורו מקום כבוד, והענין כי בכל מקום אשר יכבדו לאלהי הכבוד שם תהיה החפה הזאת, והוא א"כ באור של מקראי. וי"מ כי חפה הוא העבר מן פעל (ובא ע"ד נל"ה) יכלו' שהמרא' הנורא' הזאת תהי'

ה

(א) זינגען וואַללטע איך דאָך מיינעם פֿריינדע איין ליעבלינגסליעד פֿאַן זיינעם וויינבערג: איינען וויינבערג האַטטע מיין פֿריינד אייף איינעם היגעל פֿעטטען באַרענס. (ב) ער אומציינטע אונד ענטשטיינטע איהן, בעפֿלאַנצטע איהן מיט עדלער רעבע; ער בויעטע איינען טהורם אין זיינער מיטטע, אויך איינע קעלטער הויטע ער דאַרין אויס; נון האַפֿפֿטע ער, דאַס ער בראַכטע טרויבען, ער בראַכטע אַבער הערלינגע.

חופפה כל המקומות שזכר. (ו) וסכה, החפה או המראה הזאת, לא לבד שתהיה לכבוד ולתפארת, אבל גם לכל ולמחסה, והענין כי ה' כנאוח יגן עליהם, ולדעת חז"ל שאמרו כי בסכות הושנתי את בני ישראל בהולאי אותם מארץ מצרים (ויקרא כ"ג מ"ג) הכוונה על ענוי הכבוד שהיו סובבים אותם, א"כ גם כזה שמר המשל מלכתם במדבר.

ד (א) אשירה בא, הוניה יפתח במשל פיו ודימה את ישראל לנרם וה' לנעל הנרם, והוא ע"ד גפן ממלכים חסיע (תהלים פ' ט' וגו'), ועוד ככה בספרי הניחאם. לידודי, הקב"ה, (רש"י), וכן דעת הראב"ע שאמר בעבור ידידי כלומר לכבודו, ויונתן חרגם על ישראל, ויפה העיר החכם געזענעוים, איך יקרא במקום הזה לישראל ידידי, ונפשו געלה בהם מפני רוע מעלליהם. שירח דודי, לדעת הרב המתרגם הענין כמו שירת דודים כמו ואת הכרי (מ"ב י"א ד' וי"ט) חמורת הכריס, ועוד כמוהו שפלה מ"ס הרבים, עיין מנלול לרד"ק. בקרן, לפי שהקרן גבוה מכל הגוף, לזה נקרא מקום גבוה קרן (מדברי הרד"ק), וכן ת"י: בטור רס, והחכם געזענעוים דימה זה לזמות הפריס הגבוהים בארץ טווייטן, הנקראים טרעקהקרן, בוכהקרן, וכדומה, וכן חרגם הרב, כי מיטען הנרמים הוא נראש ההר כידוע, ורש"י פירש קרן זרית כמו קרנות המזבח, ופירש הרד"ק בשרשים שגם בלע"ז קורין לזוית קרן, ע"ש. בן שמן, מקום שמן, וכמו שפירש רש"י. (ב) ויעזקהו, הרב המתרגם חרגם על פי רש"י שענינו גדר בעדו, והרד"ק אמר שהוא לשון חפירה בלח"ל ועוזק תחת הזיתים (מנחות דף פ"ה), אולם בשרשיו אמר גם הוא על עוזק שיש לפרשו עושה גדר סניביו מלשון עוזקא חותם ובמ"ש רש"י, וגם הראב"ע פירש כן, ואמר והכוון שאין למלה הזאת ריע רק חמלא בלשון ערבי, וטעמו כמו גדר ומשוכה, ע"כ. והחכם געזענעוים ניחא אותו על פניו ואמר כי בלשון ערבי תורה המלה הזאת רק על החפירה. אולם העד הנאמן כי הפירוש הראשון הוא נכון וכדעת הרב המתרגם הוא ממה שנאמר להלן הסר משוכתו פרץ גדרו, וזה ראיה שגם בניינו זכר הגדר. שרק, הרד"ק בשרשים הביאו בשם הרב אבן גיאות שהוא מין הטוב מן הגפנים, שהענבים לא ימלא בהם חרין, (ואין בוונתו שיעדר מהם החרין מכל וכל כי אין ספק שגם בגפן זה זרעו בו כמו בשאר פירות, אבל ענינו שהחרונים קטנים מאד ולא נכרו היטב, וכן כתב החכם געזענעוים

(ה) הסר משוכתו. להסר גדר המסנך ומגין עליו. מסוכ'הו'א סייג קוליס-גדר הוא גדר אננים: והיה-הכר' לנער. שירעונו בהמ' וסיה: (ו) ואשיתהו בטה. לשון שממה וריקות הוא וכן (לקמן ז') בנחלי הבתות: ולא יעד. לשון חסירות כרס הוא: ועלה שמיר וסית. מיני קוליס פחר בהם מנחם בן סרוק. ואני אומר שמיר לשון תולעת חזק הוא המבקע אננים שבו בנה שלמה את ב"ה כענין שנאמר (יחזקאל ג') בשמיר חזק מלור. שית לשון השאת והשבר (איכה ג') ל' תשאה שממה (לקמן ו') נדו מאין דורש ליכנס בו ומתוך כך תעלה בו תולעת

(ג) ועתה יושב ירושלם ואיש יהודה שפטו-נא ביני ובין כרמי: (ד) מה לעשות עוד לכרמי ולא עשיתי בו מדוע קויתי לעשות ענבים ויעש באשים: (ה) ועתה אודיעה-נא אתכם את אשר-אני עשה לכרמי הסר משוכתו והיה לבער פרוץ גדרו והיה למרמס: (ו) ואשיתהו בתה לא יזמר ולא יעד ועלה שמיר ושית ועל העבים אצוה מהמטיר עליו מטיר:

כי

סכ' נדגש

ב א ו ר

בספר המלים שלו). ואולי יהיה שרק כאן מענין מסרק בדה"ל שהוא הכלי שמתקנין בו שער הסוס על פי סדר וערך נאה, ומה גם הביאו לפניו סריקות המלווירין בפסח (פסחים דף ל"ז ע"א) (עיין ערוך ערך סרק בהוראה השנייה) שענינו מתוקנים. והר"ק באר מזה גם עובדי פשמים שריקות (להלן י"ט ט') ויתכן שיהא מזה שם סרגל בדה"ל שענינו בלי העשוי על קו ישר (זינעט), ונחלק הקו"ף בגימ' ל' והלמ"ד למשקל ע"פ דרבי, ויהיה א"כ הפי' שנטע הכרם בשורות מתכוונות כדרך שנטעים הגפנים, ויתורגם: ער בעפפ' וזכ"ל טע חיהן רייהען וויינע. מגדל, מקום לשבת השומר (ראב"ע). באשים, עננים רעים, והרא"כ בע אמר: כמו חוקים, כמו ותחת שעורה באשה (איוב ל"א מ'), ובארמית באש כמו רע בעברית באש עלוהי (דניאל ו' ט"ו), והכל מענין וי באש היאר (שמות ז' כ"א). (ג) ועדה, אחרי שספר ענין הגפן, ידמה עתה בנפשו באלו בעל הכרם הביא יושבי ירושלים ואנשי יהודה אל ברמו והראה להם את אשר הגדיל לעשות עמו, ואיך בחש הגפן מעשהו והכביל אשכולות

י ש ע י ה ה

ב א ו ר י ה

(ג) אינד נון, בעוואָהנער ירושלים'ס אונד בירגער יהודה'ס!
ריכטעט צווישען מיר אונד מיינעם וויינבערג!

(ד) וואָס וואָר צו טהון נאָך אַן מיינעם וויינבערג,
וואָס איך ניכט געטהאָן אַן איהם?
וואָרום, דאָ איך האָפֿטע, ער בראַכטע טרויבען,
בראַכט' ער הערלינגע? —

(ה) וואָהלאַן! איך ווילל דאָך קונד איך טהון,
וואָס איך פֿערפֿיגע איבער מיינען וויינבערג:
וועגנעהמען ווילל איך זיינען צוין,
דאָס ער אַבגעוויידעט ווערדע;
אַבברעכען זיינע מויער,
דאָס ער צערטרעטען ווערדע.

(ו) איך אומוואַנדלע איהן אין איינע וויסטע,
ער ווערדע ניכט בעשניטטען, ניכט אומגראַבען,
ער טרייבע דאָרנען נור אונד דיסטעל,
אונד דען וואַלקען ווילל איך פֿערביעטהען,
צו בעטרייפֿעלן איהן מיט רעגען.

וואָר

אשכולות מרורות, ואמר
להאנשים האלה ועתה וגו'
כלל עיניכם הנואות כל
אשר עשיתי, ומה לעשות
עוד וגו' ? (ד) מדוע,
שעורו: מדוע אס קויתי
ורניס נמוהו. (ה) ועחה
אודיעה, הנה בעל הנרס
חכה להס בני ישינו אומו
דכר, וכאשר ראה בני אין
מענה נפיהס הודיע הוא
להס את משפטיו. הפר
משוכחו, גדר של קוליס
סניב גדר האנניס, כמו
הנני שך את דרכך נסירי'
(הושע נ'ח'). (ו) ואשיחחו,
לא לכד ביהארוס את אשר
בניתי להגן בעדו, ויהיה
משלח לרגל השור והחמור
וינרסמו מוירמיער, אכל
אשיתו גם בתה בידים,
באופן שלא יוכל עוד
להזמר ולהעדר. בהה,
שממה, והרד"ק הביאו
בשרש בת, ואמר: והנכון

כי שרש בתה, ע"מ קמה, ונבלע הנח בדגש בקבוץ, בנחלי הבתות (לקמן
ז' י"ט), ולדעת אחרים שרשו בתת, והדגש לחסרון אות הכפל. אולם לדעתי אהד הוא עם
בהו שרשו בהה כמו שנתב הרד"ק, ונחלפה ה"א הראשונה בת"ו בעבור פגישת שתי
ההא"ן כמו שהחלפה ה"א האחרונה בוי"ו במלת בהו (ובמלת בתות הדגש לתפארת),
אף שה"א היא שרשית, הנה לדעתי עיקר טעם החלוקה הה"א לת"ו הוא בעבור התדמות
שיש לשני אותיות האלה בתמונתם, וכן בנל"ה גלתה עשתה ה"א הראשונה, ולא כאשר חשבו
המדקדקים שהה"א הנקנה אחרי אשר החליפה את מקומה השתנה — ואין פה המקום להאריך
בזה. ועל העבים, הנה אין ביד האדם לעזור את השמים ולא יהיה מטר, ולזה אמר
החכם געזעניזם, כי ברעיון הנביא כבר התערב הנמשל במשל, כי ה' הוא בעל הנרס. וזה
נכון מלד סגולת התפעלות הנפש, אכן גם יש לפרש הפעל אלוה על דרך התנאי כאלו
אמר אנבי ארכה ללוות על העבים לו יהיה לאל ידי, ויתורגם: זעובסט דען וואָקען וואָה
טע חייך פֿערביטען אזו. ג. ו. ולכך זה הכורס מרוב שימו וכעסו בדרך איש אס יעשן מרון
אפו לשאלו את הנמוע.

כי

תולעת: (ז) כי כרם ה' לבנות בית ישראל. לברם הזה אחס משולים בית ישראל כי כל מה שעשה לברם הזה עשה לישראל והברם הוא אדם הראשון כי מלינו במדרש אגדה במקומות הרבה בתנחומא ובנראשית רבה במקראות הללו נדרשין עליו לא נטרד אד"הר עד שחירף וגידף שנאמר ויקי לעשות ענבים וגו' ובמקום אחר מלינו הושיב עליו שומרים שלא יאכל מעץ החיים שנאמר ועל העבים אלוה וכן נדרשו עליו [א] כרם. זה אדם הראשון: לידיו. זה הקב"ה: בן שמן. בג"ע: [ב] ויעזקהו בעשר חופות האמורות (ביחזקאל כ"ח) בפרשת חירם מלך לור: ויסקלוהו. מילר הרע עד שאכלמן העץ ונכנס בו יר הרע: ויטעהו שורק. תחלת ילירתו ממקום המזבח: ויבן מגדל בתוכו. ויפח באפיו נשמת חיים מן העליונים: וגם יקב חלב בו. מעיין נובע מקיר

(ז) כי כרם יהוה צבאות

בית ישראל

ואיש יהודה נטע שעשועיו

ויקו למשפט והנה משפח

לצדקה והנה צעקה:

(ח) רזוי מגיעי בית בבית

שדה בשדה יקריבו

עד אפס מקום

והושבתם לבדכם בקרבה ארץ:

(ט) באזני יהוה צבאות

אם לא בתים רבים לשמה יהיו

גדלים וטובים מאין יושב:

(י) כי עשרת צמדי כרם יעשו בת

אחת

וורע חמר יעשה איפה:

הוי

תבנה: ויקו לעשות ענבים. שירה וישנח לפניו: ויעש באושים. דברים נבאים חירף וגידף: [ג] שפטו נא. לפי סוף המשל נא לומר שאף הם עשו כמותו שאל להם המשפט: [ה] אודיעה נא אחכם. מה נראה בעיני לעשות לו ועשיתי: הסר משוכמו. טרדמיו מתיך חופותיו: והיה לנער. סופו למות ולמשול בו חיות רעים: פרוץ גדרו. טרדמיו ממחילת גן עדן: [א] ואשיטהו בתה. לזו הושבתיו שלא נתתי תורה בימיו: לא יזמר ולא יעדר. לא ילמדו ממנו לא זכות ולא מעשה טוב: ועלה שמיר ושית. שלט בו יר הרע ובדורותיו אחריו לעשות מעשים מקולקלים: ועל העבים אלוה. כויתי עליו שומרים לשמור את דרך עץ החיים: [ז] כי כרם ה' לבנות בית ישראל. כי נאותו הכרם לי בית ישראל עשרת השנתיים הם היו לי כרם יין כרם זית נקון שמן בארץ שמינה שמן כהונה שמן מלכות שמן מנורה שמן מנחות עוקתים תחלה בהיקף ענני כבוד במדבר וסקלתי ונקיתי מפושעי הדור. נעתיים שורק שש מאות ושש מלות כמניין שורק הוספתי עליהם על שבע מלות שנלעוו בני גח בניתי מגדל בתוכו משכני ומקדשי. וגם יקב המזבח והשיתין. ויעש באושים קילקלו מעשיהם. ועתה יושב יקושים ואיש יהודה אשר לא גליתיים עדיין שפטו נא בני וביניהם על הרעה שהבאתי עליהם מי קרן על מי מה היה לי לעשות עוד טובה לכרמי ולא עשיתי לו. אודיע נא אחכם גם אתם המבטיקים אותי את אשר הגון בעיני לעשו' לכרמי ככל אשר עשיתי לאדם הראשון. הסר משוכמו אסלק שכינתי מעליהם המסיבכת עליהם כמה שנאמר (לקצן כ"ב) ויגל את מסך יהודה. פרוץ גדרו. אהון חופותיו: ואשיטהו בתה. ואשינון רעישין: לא יזמר ולא יעדר. לא יסתערוך ולא יסתמכו: ועלה שמיר ושית. ויהון מעלעלין ושניקין דוגמת שמיר ושית של כרם ואלל הכרם ממש במקום אחר הוא מתורגם הובאי ובור: ועל העבים אלוה. ועל נביאיא אפקד דלא יתכון עליהון הנבואה נמשלה למער שהעבים מקבלין אותה מן השמים כך הנביאים מקבלין הנבואה מפי הקדושה: נטע שעשועיו. כמו נטע ולפי שהוא דבוק נקוד פת"ח כמו בקר זנח שלמי' (במדבר ז'): ויקו. שיעשו

(ז) ויאר דאך דער וויינבערג דעם העררן דער הערשאַארען דאן הויו ישראל ,

אונד דיא מאַנשאַפֿט יהודה זיינע לייעבלינגספֿלאַנצע, ער האָפֿטע אויף גערעכטיגקייט, אונד זיעהע דאָ — נור שלעכטיגקייט,

אויף פֿראַממעס בעטראַגען, אונד — ניכטס אַלס קלאַגען.

(ח) וועהע דענען, דיא דאָ רייהען הויו אַן הויו,

פֿעלר מיט פֿעלר פֿערבינדען,

ביו פֿערשווינדעט פֿרייער רוים —

וואַללט איהר זיין איינגעזעצט אַלליין אים לאַנדע?

(ט) אין מיינע אָהרען (טפֿריכט) דער עוויגע צבאוח:

„פֿירוואַהר! דיא פֿיעלען הייזער וואַללען צור איינאַדע

ווערדען,

„דיא גראַסען אונד אַנמוטהיגען, בעוואַהנערלאַז;

(י) „דען צעהן יאָך וויינבערג צייגען איינען איימער,

„אונד איין מאַלטער אויסוואַמט טראַגט איינען שעפֿֿ

פֿעל. —

ווע=

שיעזו משפט. ופנה משפט. אסיפת חטא על חטא כמו מהספתח (זמיל א' כ"ו) ספתי נא (ס ב'). ד"א לשון נגע ולפי שהוא לשון נופל על הל' נקריאחו דומה משפט למשפט וכן לעקה ללדקה נפל בו רוח הקודש נפי הנניח: (ח) הוי מגיעי בית בנית. עשרים ושנים אשרי נאמר בספר תהלים על מקיימי התורה ועשרים ושנים הוי אמר ישעיה על הרשעים: הוי. ל'עקת אנה על פירענו' העתידה לבא: מגיעי בית בנית. מקרבים בתיכם זה אל זה ומתוך כך גולים קרקע העניים החלשים שבין ב' הנתיים וכן שדה בשדה: יקריבו עד אפס מקום. שאין מקום לעני לישב: והושבתם לנדכם

בקרוב הארץ. כסנויים אתם שאין חלק להקב"ה ולא לעניים בארץ חלקו במעשרות אתם גולים ולעניים את ארלם שתהיו אתם לנדכם יושבים בה: (ט) באזני ה' לבאות. אמר הנביא שתי אזני שמעו כשגזר עליהם גזירה מאת ה' ובשנועה אם לא על דבר זה נתים רבים לשמה יהיו ובתיים גדולים וטובים יהיו מאין יושב: (י) כי עשרת למדי כרם. ומפני הרעב יגלו יושבי הבתים מאין יושב בה וגם זאת תהי' לכם מדה במד' על הקרב' השדה בשדה שגולת' חלקו של מקום במעשר הארץ: עשרת למדי כרם. (ארפינ"ט בלע"ו). ואומר אני כדי עבוד' יום אחד בלמד בקר קרוי למד: יעשו בת אחת. מדה אחת של יין בת שלש סאין וזרע חמר בית כור שהוא שלשים סאין של חבואה

ב א ו ר

(ז) כי כרם, כי לאמתת הדבר, ולדעת הרב המתרגם יהי' כי במקום הלא ויוזן בחסרון מלת המליאות הי' ה (ואין זהו כוונתו), ושעורו: הלא בית ישראל היה כרם ה' לבאות ויקי למשפט וגו'. והנה עתה יבאר הנביא הנמשל, אך מרוב קנאותו יבאר כאן רק החלק השני מן המשל שהוא ויקו לעשו' ענבים ויעש באשים, ולא החלק הראשון שהוא תקון הכרם שירמוז על כל העונות אשר עשה ה' עם ישראל כי נודע הוא. למשפט והנה משפח, לשון נופל על לשון, וכן לדקה ולעקה, והרב המתרגם: השכיל להעתיק בל"א גם במלות מתדמות, והענין הוא כי קוה שיעשו משפט לאביוני ארץ, והנה המה למחנת העם בספספת כנוגע ממאיר; שיגמלו טוב ולדקה "איש לרעהו, ואך זעקת העשוקים באה לפניו. (ח) הוי, לדעתי זה דברי לעקת העניים אשר חמם יזעקו על עשיקיהם שמימה ואומרים הוי וגו'. מגיעי בית, מסיגי גבול ולוקמים בחזקה הבתים והשדות שהם על מלך נחלתם, בענין אחאב עם ננות היוזעאלי. והושבתם, אם שגם אלה דברי העשוקים אשר הסנו את פניהם וגד העושקים, או שהמה דברי הנביא עצמו שקורא זה בחמת רוחו, האם אתם לנדכם תרלו לבנת בארץ. (ט) באזני, הרב המתרגם תרגם בדעת יונתן ורש"י ורד"ק, שהענין, באזני דבר ה', וכן אמר החנם געזעניזם שהוא כמו ונגלה באזני ה' לבאות אם יבשר וגו' (לקמן כ"ב י"ד). ואף הראב"ע אמר שיש לפרש בחסרון מלת אמר או קול, אולם פירש גם הטעם באזני אני ה' זה החמם שעשיתם. ולדרכי שפסוק הקודם המה דברי העניים יולדק היטיב לפ"ז באזני כי שמעתי את לעקתכם, ולכן נשנעמי: אם לא בחיים, מדה כנגד מדה, המה ירלו לבנת לנדם בארץ, ועתה נחלתם לשמה ובתימו מאין יושב. (י) כי עשרת צמדי כרם, כמו שפירש רש"י, והנה כל המפרשים הנינו זה כי ישלח ה' מארה

יעשה איפה שלג סאין :
 (יא) מאחרי בנשף . לשמות
 יין בלילות : יין ידליקם .
 צוער נס : (יב) כנור ונבל .
 נימין יחרות יש כנבל מן
 הכנור ולמה נקר' שמו נבל
 שמונבל כל מיני כלי זמר
 צמדרא חהלים : חוף .
 של עור הוא : וחליל .
 אבוב של קנה ללמ"ל
 בלעז : ואת פועל ה' לא
 יביטו . ובאורייתא דה' לא
 איסתכלו : ומעשה ידיו לא
 ראו . עשו עלמס כאילו לא
 ראו את גבורותיו . ד"ס לא
 קלסוהו שחרית יוכר אור
 ולא ערבי' המעריב ערבי' :
 (יג) מבלי דעת . לפי שהיה
 לבס כלי דעת : וכבודו מתי
 רעב-וכבדיו ימותו ברעב :
 לחם נמ' . למא כנגד רוב
 ששחיה' . לחם תרגום של
 למא' : (יד) לכן הרחיב' מדה
 צמדה הם הרחיבו נפסם
 לבלוע מאכל ומשחה לרום
 ופערו פה לבלוע חף שאול
 חרמיב נפסה לבלוע .
 ופערה . ופתחה : לבלי
 חק . באין סוף ולמה לבלי
 חק לפי שלא היה בידם של
 אלו חק וקצבה לחפזוקיה' :
 וירד . שם הדרה של
 ירושלי' : ועלו בה . העליו'
 שנה : (טו) וישח . ויחלש
 תקיף גברין . ולפי מדושו
 זה הקב"ה שהם גרמו לו
 להראות כאיש נדהם וכן

(יא) הוֹי מִשְׁכִּימִי בְּבִקְרִי
 שָׁכַר יִרְדְּפוּ
 מֵאַחֲרַי בְּנִשְׁפָּה
 יִין יִדְלִיקֶם :
 (יב) וְהָיָה כְּנֹר וְנָבֵל חָף וְחֲלִיל
 וַיִּין מִשְׁתִּיָּהֶם
 וְאֵת פֶּעַל יְהוָה לֹא יִבִּיטוּ
 וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ :
 (יג) לָכֵן גָּלָה עָמִי מִבְּלִי-דַעַת
 וּכְבוֹדוֹ מִתִּי רָעַב
 וְהִמּוֹנִי צִחָה צָמָא :
 (יד) לָכֵן הִרְחִיבָה שְׂאוֹל נַפְשָׁה
 וּפְעָרָה פִּיהָ לְבְלִי-חֶק
 וַיִּרַד הַדְּרָה וְהִמּוֹנָה
 וּשְׂאוֹנָה וְעָלָז בָּהּ :
 (טו) וַיִּשַׁח אָדָם וַיִּשְׁפַּל-אִישׁ
 וְעֵינָיו גְּבוּהִים תִּשְׁפַּלְנָה :
 (טז) וַיִּגְבְּהָ יְהוָה צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט
 וְהָאֵל הַקְּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בְּצַדִּיקָה :

ורעו
 הוא אומר כור ילדך תשי (דברים ל"ב) ואומר בעלמים ימך הסקרה (קהלת י') : (טז) ויגבה
 ה' לצבאות במשפט . כשיעשה משפטים בהם יגבה שמו בעולם . במשפט יושטי"ל"ס בלע"ז :
 והאל הקדוש . יחקדש בתוך הכלדיקים הנשארים ננס :

ב א ו ר

מאדם צתבואת הארץ, אך לדעתי הענין הוא שיהיו רק אנשים מעטים חלושי נח לעבוד
 את האדמה, ולזה גם כר נרחב יוליא רק מעט . והנה שני הפסוקים האלה ע' וי' הם
 פתרון חלק השלישי מן המשל (פסוק ה' ו') כאשר יראה המעיין . (יא) הוי משכימי בבקר,
 מוסב למעלה פסוק ז', שאמר שהם גוזלים וחומסים ועושים עשר לא במשפט ולא בעמל
 ידיהם, ולזה ילכו אחרי תאות לבס, ויתנו את הונם אשר לא יגעו ולא עמלו בו במחיר יין
 ושאר תענוגות בני אדם, והנה יספר איך יכלו בהנל ימיהם ללא יועיל, כי נקר ה' נס
 כאשר

ישעיה ה

באור כ

(יא) וועהע דען זיך אויפמאָענדען פֿריה אַם מאָרגען,
בערוישענדעם יאָגען זיא נאָך,
פֿערוויילען שפּאַט אַם אַבענד,
ביז דער וויין זיא ערהיטצט;

(יב) דאָ איזט ציטהער אונד האַרפֿע, פּויקע אונד פֿלאַטע —
דער וויין איהר הויפטגעטראַק,
דאָך אויף דיא טהאַט דעם עוויגען וואַללען זיא ניכט
אַכטען,
אונד זיינער האַנדע ווערק ניכט שויען.

(יג) דאָרום וואַנדערט מיין פֿאַלק בערויבטען זינעם,
זיין אַדעל פֿערהונגערט,
זיין פּאָבעל לעכצט פֿאַר דורשט.

(יד) דאָרום ערווייטערט דיא האַללע איהרען גיעריגען שלונד,
אונד שפּעררט אויף איהרען ראַכען אָהנע מאַם,
אונד הינאַב פֿאַהרט איהרע העררליכקייט אונד אהר
פּאָבעל
אונד איהר געפּראַנגע — אונד דאָ ערנאָטצליכע איזט
נון אין איהר.

(טו) זאָ ווירד געבייגט דער אירדישע,
זאָ זינקט דער מענש,
דיא שטאַלצען בליקע מיססען זיך זענקען.

(טז) אונד ערהאַבען איזט דער הערר צכאות אים געריכטע,
דער הייליגע גאָטט געהייליגט דורך גערעכטיגקייט.
דאָן

כאשר ילא אדם לפעלי
ולעבודתו המה שני ירדפי
ולעת ערב אס ישוב האדם
לאהלו עיף ויגע לנוח על
משכבו המה מאחרים על
היין. (יב) ואח פעל ה',
לדעתי הענין שהם יושבים
כל היום בבית משתה היין
להתענג בקול שירים, ולא
ילאו כלל השדה לראות
בשבות אדמתם, ולכן
כל יראונעם פעל ה' בטבע
ופלאי היצירה. (יג) לכן
גלה, זה נמשך מן הקודם,
יען כי אדירי העם ובעלי
הזרוע לקחו בחוקה כל
נחלת שדה וכרם, והשם
נטבעו ביין מלולו' החק ות
והמתרות, ואת אדמתם
לא יעבדו כראוי, לכן מרוב
הפינוק לא יעזרו עוד כח
לעמוד לפני אובי, לזה
ישיגם עד מהרה חרב
ורעב. מבלי דעת, חבמי
העמים פתרו כמו פחאוך,
והרב המתרגם בחר בדעת
רש"י שאמר לפי שהיה לנס
כלי דעת, ואולי ירכה לאמ'
שילכו בגולה ועודם הם
שכורי יין ושמויי שכר
ומשוללי דעת נכונה,
מחי רעב, יונחן מרגם;

מיתין בכפוא, כאלו בתיב מתי בלירי המ"ס, והרד"ק מאן בזה ואמר שהכוונה אינן רעב
כמו מתי מספר, וכן דעת הראש"ע שאמר כי מתי עומד במקום שנים ושעורו והמונו מתי
למה למא, והנה כבודו המה השנים, והמונו יתר העם, צחה צמא, למה הוא
תרגום של למא ועיקרו מן לח ולחלמות (רד"ק וראש"ע) וכבר דברנו מזה בבאורנו לשפר
נחמיה (ד' ז') ע"ש. (יד) לכן הרחיבה, יען כי רבו הרוגי חרב ועטופי רעב לכן הרחיבה
השאלו את עלמה לקבל המתים. והנה יש בהוראת נפש גם ענין החפץ והתשוקה
כמו אס יש את נפשנס (בראשית כ"ג ח') וכדומה, ולזה העתיק הרב המתרגם גיעריגען טונד,
הדרה, נגד וכדודו מתי רעב, וכנוי הנקבה על ליון או על יהודה. והטונה ושאוונה, נגד
והמונו למה למא. ועלו בה, כמ"ש רש"י, וכן פירש הרד"ק ואמר: כי ושאונה כפל של
והמונה, ועלו בה כפל הדרה. ויש גם לפרש ועלו בה על השאלו, (ויהיה עלו
פעל עבר ע"מ פעל מהופך לעתיד), כי שאלו מלינו גם בלשון זכר כמו ערום שאלו נגדו
(איוב כ"ו ו'), והכוונה כי השאלו תשמח בזאת, ונא בה בנקבה, כי הענין על כל
המסופר, והוא כנוי סתמי, ויתורגם: אונד זיא דיא האַללע ווירד דעססען זיך זעהר ענפרייען,
או שהיה עלו שם, זכה מוסג על השאלו, והענין כי בשאלו תהיה שמה וגילה אס
הדר ליון ירד שמה. ולדעת הרב המתרגם, הכוונה, כי כל עליזת ליון עתה בשאלו משכין,
ויפה העיר החכם געזעניום כי בליעת עדת קרח היתה מול עיני המליץ. (טו) וישח אדם,
פסוק זה ופסוק ע"ז המה ע"ד מה שאמר לעיל פרשה ב' פסוק ע' י"א.

(יז) ורעו כנשים כדברים. לדיקים הנמשלים בעדר הרפלים. כדברם כמנהגם ביושר ונמדה מנלכלים דבריהם במשפט כנשים הללו ורכותנו דרשו כדבר' במדובר גם נאמו' הנדברו' להם: וחרבות מחים. נתי הרשעים שהן שמנים. מחים שמנים כמו עלות מחים אעלה (תהלים ס"ו): גרים יאכלו. הלדיקים שהם כנרים יאכלום: (יח) הוי מושבי העון. גוררים ילר הרע עליהם מעט מעט נחזילה נכבלי השוא כחוט של קורי ענבים ומשנתגרה בהם מחנבר והולך עד שנעש' כעבו' העגל' שקושרין בו את הקרון למשך: השוא. דבר שאין בו ממש: מטאה. מטא: (יט) ימישה מעשהו. פורענות שהוא אומר להביא: למען נראה. דבר מי יקום: (כ) האומרי' לרע טוב. מקלסין עובדי כוכבי' ומזלות ורע בעיניה' לעבוד הקב"ה שהוא טוב: שמי' חשך לאור. דבר שהוא עתיד להביא עליהם חשך אומרי' שיאיר להם: שמים מר למתוק. עון שהוא עתיד להביא עליהם פורענות מר אימרי' שימתיק להם: ומתוק למר. עבוד' הקדוש נ"ה המתוקה אומרי' מרה

(יז) ורעו כבשים כדברם וחרבות מחים גרים יאכלו: (יח) הוי משכי העון כחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה: (יט) האמרים ימהר ויחישה מעשהו למען נראה ותקרבו ותבואה עצת קדושי ישראל ונדעה: (כ) הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע שמים חשך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר: (כא) הוי חכמים בעיניהם ונגד פניהם נבונים: (כב) הוי גברים לשתות יין ואנשי חיל למסך שכר:

מצדיקי

היא: (כב) למסוך שכר. למזוג שכר תיקון המשקה קרוי מסך:

ב א ו ר

(יז) ורעו, הנוכח נדעת הראנ"ע שלפי שהשאלו בלעה כל רשעי הארץ, לכן ירעו עתה כנשים ענוי הארץ במקומות מושבותם כאלו הם על מרעה הלאן נאין מחריד, ובכך נא הליור הזה עוד פעמים בספר הזה (לקמן י"ז ב', ול"ב י"ד). כדברם, ענינו כבד ברם, והוא מקום המרעה, ומזה וינהג את הלאן אמר המדבר (עיין שרשים לרד"ק שרש דבר), ובכך דברנו מזה נכמה מקומות נבאורנו לספרי חנ"ך. מחים, שמנים, כמו עלות מחים אעלה לך (תהלים ס"ו ט"ו) ופה על כד השאלה לעשירי עם כענין דשני ארץ (שם כ"ב ל'). גרים יאכלו, כמו גרים, כלומר זרים יקחו להם את המרכות האלה, ויטעו שם כרמים ויזרעו שדות ויאכלו את פריהם, כן הוא לדעת המפרשים, ולי נראה לפרש גם כאן נחטרוני בי"ת השמוש ושעורו ובחרבות מחים גרים יאכלו, וגרים הוא תאר להרועים, אשר רק יום או יומים או שדה ימים יעמדו במקום אחד, ואיננו כמו גרים אשר יתנו משכנם בארץ לא להם, ועם זה נקשרו

(י) דאן וויידען שאַפֿע וויא אויף איהרער טריפֿעט, פֿאַם רואין דער וואָהלגענאָהרטען צעהרען פֿרעמדלינגע.
 (יח) וועהע דענען, דיא דיא שולד העראַנציעהען אַן באַני-
 דען דעם טרוגס,

אונד וויא מיט וואָגענויילען דיא זינדע;
 (יט) דיא דאָ שפּרעכען: ער איילע — בעשלייניגע זיין ווערק,
 דאָס וויר'ס זעהען,
 עם נאָהע אונד טרעפֿע איין דער ראַטהשלוס דעם
 הייליגען ישראל'ס,

דאָס וויר'ס ערפֿאַהרען.
 (כ) וועהע דענען, דיא דאָ נענען דאָז באַזע גוט
 אונד דאָז גוטע באַז,

דיא דאָ מאַכען פֿינסטערנים צו ליכט
 אונד ליכט צו פֿינסטערנים.
 יאָ מאַכען דאָז ביטטערע צום זיסען,
 אונד דאָז זיסע צום ביטטערן.

(כא) וועהע דענען, דיא וויזע זינד אין איהרען אויגען,
 אונד נאָך איהרער אַנזיכט קלוג.

(כב) וועהע דען העלרען ביים טרינקען דעם וויינעם,
 דען טאַפֿפֿערן מאַנען ביים איינשענקען דעם בערוי-
 שענדען;
 זיא

נקשו שני המאמרי' האלה
 היטיב, כי אמר ססניב
 המרבו' ירעו לאן, והרועי'
 אשר ינהגים יתאספו אל
 המרבות לאכול שם לחם.
 (יח) הוי פשבי העון, רוב
 המפרשים בחרו שמושינין
 אליהם העון, אבל לפ"ז
 כל וכל לבוון היטיב מלות
 במבלי שזא אשר לא יאות
 כלל לענין המשל, ודרש
 חז"ל בזה ידוע (עיין רש"י),
 אולם אם גם דבריהם
 מיוסדים על אדני האמת
 ומנהג הטבע, בכל זאת
 גדול לא ימדל מהיו' דרש,
 ואינו כפי פשטות המליצה
 באשר יבין כל משכיל, ויחנן
 לאמר כי המליץ דימה את
 העון נאלו הוא רונב על
 מרכנתו והרשעים האלה
 יאסרו עלמם לרכנו
 ולנהגו מרוב חפלים בו
 (והמלי' הזאת כנרנהוגה
 גם באשר לשונות כידוע),
 ואמר שהם מושנין את
 העון במבלי שזא, כי הם
 אסורים במרכנתו במשנס

כי היטיב ייטיב עמם, ובאמת רק הרע ירע להם, ולזה הם אך מבלי שזא. וכעבות,
 שעורו ובנעבות העגלה מושנים את הקטאת. והמכס געזעניוס פירש עון ומטאה כמו גדול
 עוני מנשא (בראשית ד' י"ג) שענינו העונש, ואמר שהם מושנים את העונש אליהם
 במבלי שזא והוא הקטא והפשע. והפירוט הזה נראה נעיני יותר, כי המשך הפסוקים
 לדעתי כן הוא: הנה אמרי אשר קרא הנביא את דבריו באוני העם מחמת הפרשה עד
 פסוק י"ח, ראה כי אין איש שם על לב והיו מלעיגים לו, כי אמרו לא חבוא ולק חגיב
 אלינו הרעה, הלא לבנו כלב האריה לעמוד נגד כל לר הלוכר, ובמנמתו כי רנה ברתו
 ברית עם מזרים והוא יזילנו מכף מלך אשור (כי הנבואה הזאת נאמרה כנזכר בסוף הפרשה
 באשר הקריב מלך אשור את מחנהו ואז מזרים נתנו יד, במנאר זה בכמה מקומות), ובאשר
 יבאר בפסוקים הנאים, ולזה שפך הנביא עליהם את שמת רוחו, ואמר שהם מושנים במבלי
 שזא כלומר בתקית נכונה. (יט) האומרים, הנביא היה נעיניהם רק כמתעמת ויתלוכלו עליו.
 יחישה וכן וחבואה, חבוא כה"ל נוספת בנסתר ונסתרת שלא במנהג, ויש מעשים כיולא
 בו ובפרט בחסרים ונחיס שלא ירבו בהם תנועות. קדוש ישראל, גם זה דרך החול כי לא
 האמינו בו, או שרק לנביא לא האמינו כי ה' שלמו. (כ) הוי האמרים, כי יאמינו לדברי
 נביאי השקר אשר ירעו להם, ושמים בזה השך לאור, כי הולכים במשך, ואור הנבואה
 האמתית לא נגה להם. מר למחוק, דברי חלקלקות נביאי השקר אשר יפתוס נפיהם,
 ודבריהם באמת מרים נלענה ימחקו להם, ודברי נביא האמת שהם טובים ומתוקים מרים
 יחשבו. (כא) הוי חכמים, באשר אמרו כי יחשבו זאת למכמה שזמו כסלם במזרים ולא
 ישענו על קדוש ישראל. (כב) הוי גברים, הנביא גם הוא יתהל בהם אמר שהם ינטמו
 בגבורתם, ובאמת המה רק גבורים לשמות יין.

(כג) ולדקת לדיקים . שהן ראויין לזכו' בבית דין יסירו ממנו ומחייבין אותו בדין וגוזלין ממנו: (כד) לכן . והיה הדבר הזה לכם וגו': כאכל קש לשון אש . כאכול את הקש לשון האש: וחשש . מרגס יונתן ובעמיר' קשין של שנולין וכחשש אשר הלהב' מרפנו ומעשנו אפ': במק . כדבר הנימוק: ופרחם . גדולתם: כאבק . העולה לפני רוח ומסתלק כך מסתלק: (כה) על כן . על מעשיהם הללו: וירגזו ההרים . מלכיהם ושריהם: כסוטה, כרוק וקיא הניסח מחוך גופו של אדם שהוא מאוס ובלשון חכמים קרוי סמי וכן סמי ומאוס (אינה ג'): נקרב חולות . כן יהיו מאוסים' בין האומות: בכל זאת, הבאה עליהם: לא שב אפו . לא נחמנו במעשיה' להשיב אפנו מהם: נטויה . להרע להם: (כו) ונשא . הקנ"ה: נס לגוים . ירמו להם רמזים להחמסם ולנא עליהם נשיאת נס הוא כמו כלונס ארוך ונותנין בראשו בגד ועולין בראש הר גבוה וכושין אותו מרחוק והוא סימן לקיבוץ בני אדם וכן על עמים ארים נסי (לקמן ס"ט) וכן ושים אותו על נס (כמדבר כ"ד) כלונס פירק"ח בלע"ז ועל שם שהוא לאות קרוי נס: ושרק . שיבלי"ר בלע"ז אף הוא סימן לקיבוץ: מקלס הארץ . שיבאו מרחוק לגור על ישראל: קל יבוא . האויב עליהם כמו שמפרש והולך: (כז) אין עיף ואין נושל בו . לא ייעף ולא יבשל במרוצתו לקיים ימחר יחשה שהם אומרים לפניו: נפתח . לשון ניתר כמו ויפתח הגמלים (בראשית כ"ד): ולא נתק . ולא יראו שום סי' כשלון לירא ממנו מלנא:

(כג) מצדיקי רשע עקב שחד
 וצדקת צדיקים יסירו ממנו:
 (כד) לכן כאכל קש לשון אש
 וחשש להבה ירפה
 שרשם במק יהיה
 ופרחם כאבק יעלה
 כי מאסו את תורת יהוה צבאות
 ואת אמרת קדוש ישראל נאצו:
 (כה) על כן הרה אף יהודה בעמו
 ויט ידו עליו
 ויכהו וירגזו ההרים
 ויהי נבלתם כסוטה בקרב

חצות

בכל זאת לא שב אפנו
 ועוד ידו נטויה:
 (כו) ונשא נס לגוים מרחוק
 ושרק לו מקצה הארץ
 והנה מהרה קל יבוא:
 (כז) אין עיף ואין נושל בו
 לא יגום ולא יישן
 ולא נפתח אזור חלציו
 ולא נתק שרוד נעליו:

אשר

עליהם כמו שמפרש והולך: (כז) אין עיף ואין נושל בו . לא ייעף ולא יבשל במרוצתו לקיים ימחר יחשה שהם אומרים לפניו: נפתח . לשון ניתר כמו ויפתח הגמלים (בראשית כ"ד): ולא נתק . ולא יראו שום סי' כשלון לירא ממנו מלנא:

ב א ו ר

(כג) מצדיקי רשע , אחרי אשר רפתה רוחו הקשה , שב המליץ לחסלת חונמתו שאמר למשכט הנה משפט ללדקה והנה לעקה , ואמר נגד ללדקה והנה לעקה , הוי סגיעי בית בבית ,

(כג) זיא שפרע'ען לאָ דען שולדיגען פֿיר בעשטע'ונג, אבער דאָ רעכט דער גערעכטען ענטריקקען זיא פֿאָן איהנען.

(כד) דאָרום וויא שטאָפּפעל דיא צונגע דעם פֿייערם פֿריסט, אונד שטראָה אין דער פֿלאַטמע צוואַטמען זינקט; זאָ זאָלל איהרע ווארצעל וויא מאָדער זיין, אונד איהר שפראַם וויא שטויב אויפֿפֿליענען, דען זיא פֿעראַכטען דיא לעהרע דעם העררן דער העערשאַרען,

אונד דאָ וואַרטדעם הייליגען ישראל'ס פֿערשמעהען זיא. (כה) דאָראַכ ענטברענגט דער צאָרן דעם עוויגען געגען זיין פֿאָלק,

ער שטרעקט זיינע האַנד אַכ איהם אויס, אונד שלאָגט עם — דאָס זיא בעבען דיא בערגע, אונד זיעהע! דעססען לייכנאָם וויא קעהריכט אינמיט־טען דער גאַסען —

בייא אַללדעם ווענדעט ער ניכט אַכ זיינען צאָרן, אונד נאָך איזט זיינע האַנד אויסגעשטרעקט.

(כו) ער ערריכטעט איין פֿאָניער דען פֿאָלקערן אין דער פֿערנע, אונד צישעט איינעם הערבייא פֿאָם ענדע דער ערדע, אונד זיעהע! איילענדס שנעלל טריפֿפֿט עם איין;

(כז) קיין מידער אונד קיין שלאָטטערנדער איזט אונטער איהם, קיינער שלומטערט, קיינער שלאָפֿט, עם לאָזט זיך ניכט דער גירטעל זיינער לענדען, אונד ניכט צעררייסט דער ריעמען זיינער שוהע,

יאמר עתה לעמת למשפט והנה משפט, מלדיקי רשע וגו'. יסירו ממנו, יסירו ממנו לדקתו וירשיעו אותו, ואמר ממנו בל"י על לדיקיס כמ"ג הראנ"ע והרד"ק לפי שכוונה על כל אחד ואחד מהם. (כד) כאכל קש, שעורו נהיפך כאכול לשין אש קש, והקדים הפועל אל הפועל לפי שהכוונה ידועה, (מדגרי הרד"ק): להבה ירשה, פי' הראנ"ע כי ירסה עומד, ושעורו, המשש ירפה נלהבה (או שיונן במסיון מ"ס מלהנה והענין אחד), שאם יהיה יולא היה ל"ל מרפה; אולם הרד"ק כאן אמר שהוא יולא, וכתב בשרשיו שענינו ומשש לשון להבה ירפה, כי לשון הוא שם משותף ובל גס בזכר כמו ולשוני מדנק מלקימי (מהלים כ"ב ט"ו) ועוד כמהו. וחסש פירש הרד"ק בשרשי' שהוא הקש הדק והגנבה (יעי' בערוך ערך חסש בהוראה השלישית). כמק, שרשו מקק והוא דבר הנימח ונמס, כמו מקק של סופרים בדברי חז"ל (רד"ק). והחכם געזעניוס העיר שהמליץ לא שמר פה תכונת המשל, כי משרפת אש בל ימק השרש, ונראה לי שהכוונה אחרי שהשרש היה נמק לא יהיה ללמח שום רעיונות וימולל ויבש ויאכול בהריומו אש, ולכן ופרחם כאבק יעלה. (כה) וירגו, מקול ההבאה, והענין באלו ישמע הדברים ונראה כאם הכרים ימרו וילעקו. כסוחח, לדעת יונתן ורש"י (ע"ש) יהיה שרשו סוח והכ"ף לדמיון, אך הראנ"ע והרד"ק אמרו כי שרשו כסח שענינו הכריתו, כמו שרופה באש כסוחה (מהלים פ' י"ז), ויראה לי שעיקרו פֿפֿסוחה בשתי כפיון (ולא כאשר חשב הראנ"ע כי שני משקלים לו) אך בעבור פגישת שתי אותיות דומות השמיטו כ"ף אחת, רק בעבור הדגש הראוי אחרי ה"א הדעת נקדו הכ"ף הכתובה בפת"ח, וזהו כנר סרו שתי העענות שהעיר החכם געזעניוס נגד הדעת הזאת, באמרו כי א' המשקל פעולה הוא תמיד פועל ולא פעול ונ' שתחסר כ"ף הדמיון. ובעיקר ההוראה הענין אחד, כי גם כסח נאמר על דבר שנעקר וניסח ממקומו ויושלך על פני חובות, והנה בפסוק הזה דבר מן הדבר או הרעב ואח"כ ידבר מן חרב האויב אשר יניא ה' עליהם. (כו) ושרק, ענין שריקה הוא קול הלפוף אשר בו יאסיף הרועה או המנהיג בהמית הביתיות, ומזה שריקות עדרים (שופטים ה' ט"ו), וכן אש רקה להם ואקבלם (זכריה י' ח'). והנה מהרה, כאשר חפלתם באמרכם ימהר ימישה מעשהו כמו שפירש רש"י בכתוב הנא, והכוונה על מלך אשור, וכמו שנא להלן (ו' י"ח) ישרוק ה' וגו' ולדבורה אשר בארץ אשור (וע"ש בבאור). (כז) ואין כושל, לדעת הרב המתרגם שאין אחד שיהיה לו זככים כושלות מרוב הדוך, והוא נדקף ח"כ עם אין עיף. לא ינום, אולי הכוונה, אף שלא ינום ולא יישן אחד מהם בכל זאת לא יעשו ולא ייגעו. ולא נסחה, כל כך חגרו בעוז אזור מתניהם ושרוך בעליהם

(כח) כלל ת"י כטינרא כמו
 זר : וגלגליו . אופרי
 מרכבותיו : (כט) שאגה -
 אימה תהיה זו עליכם כמו
 לביא ויפליט יזילנו לטרפו
 מיד כל הבאים להזילה .
 יפליט אישקמוייר בלע"ז :
 (ל) וינהוס . אותו האויב
 על עס ה' הוזכר למעלה :
 כנהמת ים . אשר יהמו גליו
 כן יבא בחיילות הומות :
 ונבע לארץ . ל' הנטה יביעו
 ישראל יפסו שיעזרום מלכי
 הארץ שהם סומנין עליהם
 בענין שנאמר היורדים
 מכרים לעזר' (לקמן ל"א) :
 ונבע . לשון נפעל כמו לא
 נפתח ולא נתק והוי"ו
 גורמת לו להסב הדיבור
 להבא אייר"ט אישגר"די
 בלע"ז : והנה חשך . שלא
 יבא עוזר להם : זר ואור
 חשך . כמו ובשל עוזר ונפל
 עוזר (שם) מי שזר לו שנאת
 עליו הכר' וזה שנא להאיר
 לו שנים' חשכו ויש פותרים
 זר היא הלכנה שנתמעטה

(כח) אֲשֶׁר חָצְיוּ שְׁנוֹנִים
 וְכִלְקִשְׁתָּהֶן דְּרָכוֹת
 פְּרָסוֹת סוּסֵי כֶצֶר נִחְשְׁבוּ
 וְגִלְגָּלָיו בַּסּוּפָה :
 (כט) שְׁאָגָה לוֹ כִּלְבִּיא
 וּשְׂאָג כִּכְפִירִים
 וַיִּנְהֹם וַיֵּאָחֵז טָרְף
 וַיִּפְלִיט וַאֲיִן מִצִּיל :
 (ל) וַיִּנְהֹם עָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא
 כְּנִהְמַת־יָם
 וַנִּבֵּט לָאָרֶץ וְהִנֵּה חֹשֶׁךְ
 צֶר וָאֹר חֹשֶׁךְ
 בַּעֲרִיפִיהָ :

ישאג קרי בשנת
 זר היא הקמה : בערופיה . נבא מאפליה שלה לשון יערף כמטר (דברים ל"ב) וכן דרך
 בערוף מטר האור מאפיל : בשנת

ב א ו ר

שלא יפתחו ולא ינתקו בארך הדרך , וגם חליו כנר שנונים וקשותיו דרוכות , וכל זה יורה
 על רוב התאמץ להלחם חיש מהר , (כח) כצר , כנר מרגס יומן כעגורא חקיסין , וטנרא
 הוא האבן החזק (עיין ערוך ערך עגור) . ואמר הרד"ק שלא יבאיו מן הדרך , ולא היו
 לריבין להטיל להם ברזלים . והנה זר הוא כמו לור וכמו שאמר הראב"ע כי משקלי השמות
 משתנים . וגלגליו , גלגלי מרכבתו יבואו מהרה כסופה , וכן נאמר בירמיה (ד' י"ג) וכסופה
 מרכבותיו . (כט) שאגה , אחרי שדבר מקלות מרונתו וכי הוא מוכן למלחמה ספר עתה
 מעוז גבורתו , ואמר שמקילו יחת כל , וגודע הוא כי כל העמים הפראים , בקול מר לורם
 יפלו על מערכת האויב . ויפליט , נבוכו המפרשים לבאר מה ענין הפלטה הזאת , (עיין
 רש"י) , והרד"ק פירש , יקח הפלטה , והוא ארץ יהודה , וזה רחוק . והראב"ע אמר וז"ל
 יראה שיפליע לראות אם יש מגיל עכ"ל , ודבריו דברים ספר החתום . והרב המתרגם האיר
 לנו כוונתו , והיא , כי המשל הזה לוקח מן החמול אשר יתקלט בעבבר עת טרפו , ישלחוה
 לחפשי , ויחזו בו , פעמים רבות טרם יבלעהו , והפירוש הזה גם כן מאלד ביחס אל הנמשל
 המכוון ממנו , כי כנר מבואר במלכים ב' (פרשה י"ח) שנאמר עלה סנחריב על חזקיה הוא
 חזקיה הקדים פניו במנחה , נתן לו כל הנסף הנמלא בית ה' וקלץ את דלתות היכל , ובפי
 הנראה נתן לו סנחריב הרוחה מעט , והשלים עמו , ואך אחר ימים שוב עלה עליו ובאשר
 בארנו זה שם בבאורנו ע"ש . (ל) ונבט , לדעת הרד"ק הוא מננין פיעל , ובא ע"הפ נפתח
 כמו

י ש ע י ה ה

ב א ו ר כ נ

(כח) דעססען פֿיילע געשאַרפֿט זינד,
אונד דיא זאָממטליכען באַגען געשאַפֿאָנט;
דיא הוֹפֿע זיינער ראָססע וועררען קיעזעלן פֿערגליכען,
אונד זיינע ראָדער דעם שטורמוינדע.

(כט) זיין געברילל איזט וויא דעם לייען,
עס בריללט וויא יונגע לאָווען,
אונד עס טאַכט אינד פֿאַקט דיא בייטע;
עס לאָסט וויעדער לאָז — אונד נייעמאָנד רעטטעט.

(ל) עס טאַכט ענטנעגען איהם אַן יענעם טאַגע
וויא מעערעסטאַכען —
טאַן שויט צור עררע, אונד זיעהע — פֿינסטערנים,
דראַנגזאַל — אונד דאַן טאַנעסליכט פֿערייסטערט זיך
אין זיינען וואַלקען.

כמו אַנד ושנר ברוחי' (אינ')
ב' ט'), ולדעת רש"י הוא
נפעל ויבוא על נכון כמו לא
נפתח לא נתק, ולדבריו
יהיה השרש נכט נפעל
שקף שיבוא גם נפעל
גם נהפעיל להוראה אחת
בבחינות שונות (עיין רד"ק
בשרשים), כמו בעד החלון
נשקפה (שופטים ה'
כ"ח) השקיפה ממעון
קדשך (דברים כ"ו ט"ו) ו
ויהי' איך שיהיה ונכט
הוא פעל סתמי, וכמו
שחרגס הרב, והכוונה על
עם ישראל. לארץ, יתכן
שהכוונה אל ארץ הידוע
(ולכן נקמלה הלמ"ד)
והיא ארץ מזרי' אשר נטחו
בעזרתה (כמפורש בנמה
מקומו'), ואמר שהם הביטו
בעינים כלות, אבל גם
הארץ הזאת כסה חשך
עין וערפל, ולא ראו שם

אור, ויהיה בערפיה שנעל ארץ מזרים. חשך צר, הרד"ק אמר כלומר חשך האויב הבא עליו, ואף
על פי שנמלת חשך עמד הטעם (כלומר טעם מפסיק) דבק עם זר, ע"כ; אולם יותר נראה
דעת הראב"ע שאמר והנכון שהוא כמשמעו להיות זר כמו זר ומזוק מלאוני (תהלים קי"ט
קא"ג) ע"כ, וכן העתיק יונתן עקא וכן חרגס הרב. וי"מ זר הוא הירח (והוא כמו
ס הר ונפלה הה"א) ואור הוא השמש, וזה נראה גם כוונת בעל הטעמים שחבר זר במונח
אל אור. ומה שהעיר החכם געזעניוס נגד הדעה הזאת ממה שהקדים הירח לשמש אין
טענה כי בן דרך המליץ במדרגה מן הפחות אל הנכבד ובקטן יחיל ובגדול יבלה, (כנודע
זאת לכל קורא בספרי קדש). ואמר שלא לנד זהר הלכנה אבל גם אור השמש חשך, והעד
וחפרה הלכנה ובושה הקמה (לקמן כ"ד כ"ג). בעריפיה, רוב המפורשים פירשו שהם השחקים,
ונקראו כן על דרך אף שמיו יערפו טל (דברים ל"ג כ"ח), אולם רש"י ז"ל פירש מענין אופל
והוא כמו ערפל. וכן פירש החכם געזעניוס, ואמר שהוא כמו כרם כרמל, וזה מסכים
למה שאמרתי זה פעמים שגם הלמ"ד יוכשר לאות המסקל. והרב שחרגס (וואַלקען) כלל שתי
הדעות יחד, כי הענים יערפו טל ומטר ויחשיכו את פני הארץ.